

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

دستورالعمل

سایت‌های جامع الگویی تولیدی - ترویجی

دفتر ترویج دانش و فن آوری کشاورزی

۱۴۰۰

نشریه ترویجی

۹۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

دستورالعمل

سایت‌های جامع الگویی

تولیدی – ترویجی

تهیه و تدوین:

مسعود پیروشعبانی، جعفر غفاری، فریبا حبیب کاظمی، حسام‌الدین غلامی و جواد قاسمی

دفتر ترویج دانش و فن آوری کشاورزی

۱۴۰۰

نوان و نام پدیدآور	دستورالعمل سایت‌های جامع الگویی تولیدی - ترویجی/ تهیه و تدوین مسعود پیروشعبانی ... او دیگران؛ کمیته راهبردی علی‌اکبر مؤیدی ... او دیگران؛ سرویراستار ترویجی نصیبه پورفاتح؛ تهیه شده در معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی؛ [برای] سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر ترویج دانش و فن‌آوری کشاورزی. تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت ترویج و آموزش کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر	۳۲ ص: مصور، جدول(رنگی).
مشخصات ظاهری	۸-۹۹۴-۵۲۰-۹۶۴-۹۷۸ شابک
وضعیت فهرست	فیبا
یادداشت	تهیه و تدوین مسعود پیروشعبانی، جعفر غفاری، فریبا حبیب‌کاظمی، حسام‌الدین غلامی و جواد قاسمی.
یادداشت	کمیته راهبردی علی‌اکبر مؤیدی، سیدکریم موسوی، عبدالله موموندی و جواد قاسمی.
موضوع:	کشاورزی - ایران -- ترویج Agricultural extension work -- کشاورزی - ایران -- آموزش Agricultural education -- Iran مروجان کشاورزی - ایران -- Agricultural extension workers -- Iran
شناسه افزوده	پیروشعبانی، مسعود، ۱۳۵۱-
شناسه افزوده	مؤیدی، علی‌اکبر، ۱۳۳۸ -
شناسه افزوده	پورفاتح، نصیبه، ۱۳۶۶ -، (پژوهشگر)، ویراستار
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. دفتر ترویج دانش و فناوری کشاورزی
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. معاونت ترویج و آموزش کشاورزی. نشر آموزش کشاورزی
رده بندی کنگره	۵/۵۴۴ S
رده بندی دیویی	۶۳۰/۷۱۵۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۷۷۵۶۷۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا	

ISBN: 978-964-520-994-8

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۹۹۴-۸

عنوان:	دستورالعمل سایت‌های جامع الگویی تولیدی - ترویجی
کمیته راهبردی:	علی‌اکبر مؤیدی، سید کریم موسوی، عبدالله موموندی و جواد قاسمی
تهیه و تدوین:	مسعود پیروشعبانی، جعفر غفاری، فریبا حبیب کاظمی، حسام‌الدین غلامی و جواد قاسمی
مدیر داخلی:	ویدا همتی
سرویراستار ترویجی:	نصیبه پورفاتح
ویراستار ادبی:	مهشید شیرمحمدلو
طراحی و صفحه‌آرایی:	نرگس بهادر
ناشر:	نشر آموزش کشاورزی
تهیه شده در:	معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
شمارگان:	محدود
نوبت چاپ:	اول، ۱۴۰۰

مسئولیت درستی مطالب با دفتر ترویج دانش و فن‌آوری کشاورزی است.

شماره ثبت در مرکز فن‌آوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی ۶۱۲۷۸ به تاریخ ۱۴۰۰/۱۲/۲۲ است.

برای غنا بخشیدن به محتوای این دستورالعمل، لطفاً نظرها، انتقادات و پیشنهادها را از طرق زیر با ما در میان بگذارید.
شماره تماس ۰۲۱-۶۶۴۳۰۴۴۱ | تلفکس: ۰۲۱-۶۶۴۳۰۴۴۵ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۳۰۴۴۵ | تلفکس: ۰۲۱-۶۶۴۳۰۴۴۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱

فهرست

صفحه	عنوان
۵	پیشگفتار
۷	مقدمه
۹	۱- تعاریف و مفاهیم
۱۱	۲- اهداف
۱۲	۳- پیامدهای مورد انتظار
۱۲	۴- اهمیت و ضرورت
۱۳	۵- موضوع سایت‌های الگویی
۱۴	۶- راهبرد ترویجی مدنظر
۱۵	۷- عوامل اجرایی
۱۶	۸- تأمین اعتبار
۱۶	۹- روش‌های ایجاد انگیزه برای مددکاران و تسهیلگران مجری واحدهای الگویی
۱۶	۱۰- فرایند، وظایف و امور اجرایی
۲۹	۱۱- خلاصه مراحل اجرایی
۳۰	۱۲- توصیه‌ها و نکات کلیدی برای اجرای مطلوب برنامه

تحقق اهداف و مأموریت‌های ترویج کشاورزی، از طریق فرایندهای ارتباط اثربخش ممکن می‌شود که ابزار برقراری این ارتباط «روش‌های ترویجی» است؛ بنابراین، یکی از عوامل مؤثر بر کارایی و اثربخشی نظام ترویج، توانایی آن در انتخاب و به‌کارگیری مناسب روش‌های ترویجی به شمار می‌آید. روش‌های ترویجی به کلیه فعالیت‌ها و فنونی اطلاق می‌شود که مروجان برای ارتباط با مخاطبان خود به کار می‌بندند. روی هم رفته، روش‌های ترویجی را می‌توان در سه گروه انفرادی، گروهی و انبوهی دسته‌بندی کرد که از دیرباز، در نظام‌های ترویج کشاورزی دنیا و نیز کشور ما، طیف گسترده‌ای از این روش‌ها استفاده شده‌اند؛ البته این روش‌ها به تدریج و به فراخور نیازها و شرایط جدید، دستخوش تغییراتی از نظر بُروز روش‌های جدید و اهمیت نسبی آنها شده‌اند، به‌طوری‌که از اهمیت برخی از روش‌ها کاسته شده است و برخی از روش‌های نوین طراحی و استفاده شده‌اند. روش‌های انفرادی شامل برقراری ارتباط مستقیم و دوسویه بین مروج و بهره‌بردار است، به‌نحوی که بتوانند فقط با یکدیگر تفهیم و تفاهم کنند. از جمله روش‌های انفرادی می‌توان به ملاقات در خانه و مزرعه، ملاقات در اداره ترویج، تماس‌های غیررسمی، ارتباط تلفنی و ایمیل اشاره کرد که باتوجه به توسعه فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات، امروزه استفاده از

شبکه‌های مجازی نیز به این روش‌ها افزوده شده است. در روش‌های گروهی، مروج در ارتباط با گروهی از بهره‌برداران قرار دارد و می‌تواند هم‌زمان، به تعداد بیش‌تری از آن‌ها دسترسی پیدا کند. ازجمله این روش‌ها، می‌توان نمایش‌های طریقه‌ای و نتیجه‌ای، روز مزرعه، بازدید ترویجی، سایت‌های الگویی، جشنواره‌های ترویجی و کارگاه ترویجی را نام برد. روش‌های انبوهی (جمعی) نیز در برگیرنده تمامی ابزارهایی است که در آن‌ها، با به‌کارگیری یک وسیله ارتباط جمعی مثل رادیو، تلویزیون، فیلم، روزنامه، مجله، نشریه، پوستر، نمایشگاه و مانند این‌ها، منبع پیام قادر به برقراری ارتباط می‌شود.

در دفتر ترویج دانش و فن‌آوری کشاورزی معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، روش‌های ترویجی به‌طور مستمر پایش و ارزیابی می‌شوند و افزون بر بازبینی دستورالعمل‌های موجود، سعی بر آن است تا به فراخور شرایط و نیازهای جدید، روش‌های نوین معرفی و دستورالعمل‌های مربوطه تدوین شوند و در اختیار همکاران ترویج قرار گیرند. دستورالعمل حاضر، آخرین نسخه بازنگری‌شده است که خواهشمند است ضمن مطالعه دقیق، از آن در اجرای برنامه‌های ترویجی بهره گرفته شود. همکاران شما در این دفتر، آماده پذیرش هرگونه نظر، انتقاد و پیشنهاد در راستای اصلاح، تکمیل و بهبود این دستورالعمل در نسخه‌های آینده هستند.

بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی مستلزم خلق، توسعه و به کارگیری دانش فنی و بومی سازگار با شرایط، همچنین تجارب برتر در واحدهای بهره‌برداری است. بررسی آمار موجود نشان می‌دهد که بهره‌برداران درصد محدودی از یافته‌ها و توصیه‌های فنی را به کار می‌بندند. طبق آمار، حدود ۴/۳ میلیون خانوار بهره‌بردار در بخش کشاورزی اشتغال دارند که درصد کمی از آنان تحت پوشش برنامه‌های بخش‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی، اعم از زیربخش‌های اجرایی، تحقیقاتی و ترویجی قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر، ارائه خدمات به بهره‌بردار از طریق بخش‌های مختلف و اقدامات جداگانه و گاه ناهماهنگ آن‌ها، نه تنها کارایی اقدامات را کاهش می‌دهد که گاهی آن‌ها را بی‌اثر یا حتی بازدارنده می‌سازد زیرا ارائه خدمات پشتیبانی مثل نهاده‌ها، ماشین‌آلات، امور زیربنایی و تسهیلات، بدون توجه به خواسته‌ها و نیازها، باورها، منش و رفتار بهره‌برداران یا انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و کوشش در انتقال دانش و مهارت به کشاورزان، بدون حمایت‌های اجرایی از آنان، بی‌گمان کارایی لازم را نخواهد داشت.

بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که بین میانگین عملکرد کشوری و عملکرد بهره‌برداران برگزیده، در بسیاری از موارد فاصله قابل توجهی وجود دارد که بخش عمده‌ای از این تفاوت، حاصل به کارگیری یافته‌ها و توصیه‌های فنی و ترویجی است. تفاوت عملکرد در شرایط اقلیمی یکسان، مؤید آن است که در صورت تلفیق و به کارگیری مناسب نیروی انسانی، فن‌آوری و امکانات موجود، می‌توان به سطوح بالای تولید دست یافت.

بر این اساس، هدف از طراحی سایت‌های الگویی جامع تولیدی - ترویجی آن است که با به کارگیری همه‌جانبه توصیه‌های فنی، ضمن رعایت مسائل کیفی و محیط زیستی، بتوان با همکاری و ارتباط نزدیک تحقیقات، ترویج، بخش‌های اجرایی وزرات جهاد کشاورزی، بخش خصوصی و بهره‌برداران و نیز با مشارکت

مستقیم مددکاران ترویجی و تسهیلگران، تحولی قابل‌انتظار را در تحقق اهداف خودکفایی و پایداری آن در محصولات راهبردی ایجاد کرد. از همین‌رو، واحدهای تولیدی تحت‌پوشش همه‌جانبه قرار گرفته و همه طرح‌ها اعم از اجرایی و ترویجی که در گذشته در محل‌های مختلف و با رویکردهای ناهماهنگ اجرا می‌شد، در قالب یک سایت جامع اجرا می‌شوند؛ از این رهگذر، می‌توان ضمن بهره‌گیری از یافته‌های تحقیقاتی در حوزه‌های مختلف و حمایت‌های سیاستی و اجرایی بخش‌های اجرایی، تجارب برتر موجود را نیز جمع‌آوری و مستندسازی کرد تا سرانجام، قابلیت تبدیل به دستورالعمل‌های کاربردی را داشته باشند.

ضرورت و اهمیت این روش ترویجی در این نکته است که با تلفیق تمام فعالیت‌ها و خدمات در سایت‌های الگویی، به‌ویژه خدماتی که ارائه آنها به دلایلی مانند بودجه محدودیت دارند، اثربخشی و هم‌افزایی خدمات ارائه‌شده را افزایش می‌دهند. بدین ترتیب، با یک برنامه‌ریزی منظم و جامع، همه توصیه‌های کاربردی و مناسب در مقطع زمانی معین، به بیش‌تر بهره‌برداران منتقل می‌شود. فراهم آوردن شرایط برای کارسپاری به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی، به‌صورت واقعی و متعهدانه و توسعه توصیه‌ها به پهنه‌های تولیدی تحت‌پوشش شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی از نکات جالب توجه در این زمینه است.

۱- تعاریف و مفاهیم

◀ **سایت‌های جامع الگویی تولیدی - ترویجی:** سایت جامع الگویی تولیدی - ترویجی عبارت است از یک واحد تولیدی ترجیحاً متعلق به یک مددکار ترویجی یا تسهیلگر روستایی و تعدادی واحد متعلق به سایر بهره‌برداران روستا که در آنها همه توصیه‌های فنی و یافته‌های تحقیقاتی و طرح‌های مدنظر وزارت جهاد کشاورزی با گردآوری منابع و امکانات، اجرا شده و تعمیم و توسعه می‌یابند. واحد متعلق به مددکار، واحد اصلی و سایر واحدها واحدهای تابعی نامیده می‌شوند. تعداد واحدهای تابعی در بخش کشاورزی، بسته به موضوع و محصول بین ۲۰ تا ۳۵ مورد و در بخش منابع طبیعی، بسته به تعداد بهره‌برداران سامانه عرفی خواهد بود. در این سایت‌ها، افزون بر آنکه مجموعه‌ای از فرایندهای ترویجی به تناسب و فراخور نیازهای بهره‌برداران اجرا می‌شود، از حضور فعال محققان و کارشناسان فنی و تخصصی بخش اجرا و بخش خصوصی نیز استفاده می‌شود که به نوبه خود، چرخه کاملی از هماهنگی ترویج، آموزش، اجرا و تحقیق را در عرصه تولید رقم می‌زنند. لازم به ذکر است، نوع طرح الگویی محدودیت نداشته و طرح‌های مربوط به کلیه معاونت‌ها و سازمان‌های وزارت متبوع مجاز به اجرا در این سایت‌ها هستند.

◀ **واحد تولیدی:** منظور از واحد تولیدی عبارت است از بخشی از عرصه تولیدی (اعم از زراعی، باغی، دامی، منابع طبیعی و مانند این‌ها) متعلق به بهره‌بردار مشارکت‌کننده در اجرای سایت که در آن، طرح‌های مدنظر اجرا می‌شوند.

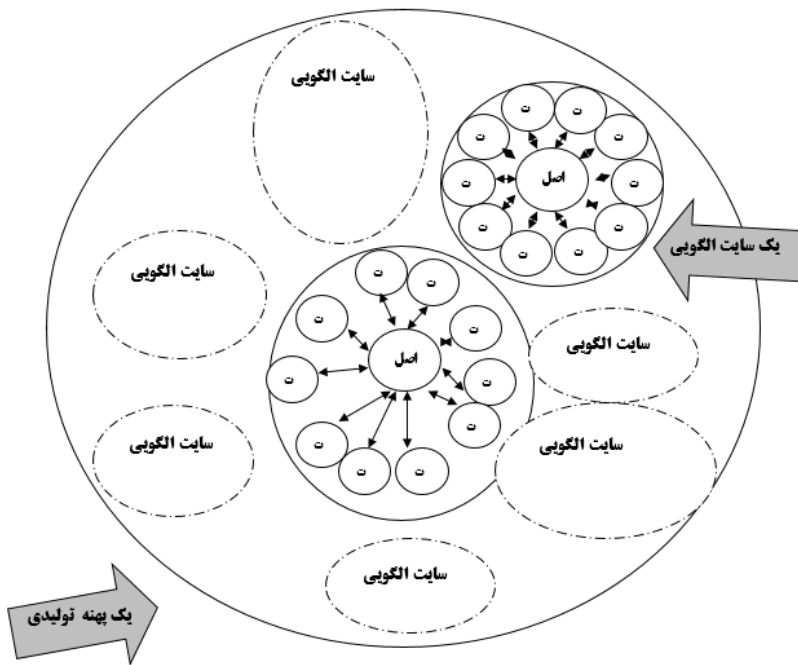
◀ **مددکار ترویجی:** به بهره‌بردار روستایی و عشایری اطلاق می‌شود که تجربه و مهارت‌های فنی در بخش کشاورزی دارد و طی تعامل با مروجان و کارگزاران و سایر مولدان کشاورزی، در نشر دانش فنی مشارکت می‌کند.

◀ **تسهیلگر:** فردی با مهارت‌های عمومی و حرفه‌ای تسهیلگری است که با استفاده از این مهارت‌ها، فرایند تعامل دورن گروهی، هدایت مسیر و برنامه دستیابی گروه به اهداف کلی و اختصاصی در زمان مشخص را تسهیل می‌کند

◀ **شرکت خدمات مشاوره‌ای فنی و مهندسی:** ساختاری که یک نظام حقوقی مستقل دارد و در قالب غیردولتی، فرایند تولید و ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای به بخش کشاورزی را مهندسی می‌کند.

◀ **شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی:** مجموعه شرکت‌های فنی و مهندسی کشاورزی، شرکت‌های تعاونی تولید، کلینیک‌ها و آزمایشگاه‌های گیاه‌پزشکی و سایر تعاونی‌ها و تشکّل‌های حقوقی مرتبط با بخش کشاورزی هستند که با داشتن شرایط لازم، همچون عضوی از شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در عرصه کشاورزی فعالیت می‌کنند.

در شکل (۱) شمایی از پهنه تولیدی، سایت‌های الگویی و واحدهای اصلی و تابعه آن ارائه شده است.

شکل ۱- شمایی از پهنه تولیدی، سایت‌های الگویی تولیدی - ترویجی و واحدهای اصلی و تابعه آن

۲- اهداف

۱-۲- هدف کلی

ایجاد بستر مناسب برای گردآوری، تلفیق و هماهنگی فعالیتهای ترویجی و اقدامات بخشهای ترویج، اجرا و تحقیقات و سایر کنشگران از جمله بخش خصوصی در راستای اهداف توسعه بخش کشاورزی، به منظور همافزایی برای توانمندسازی تولیدکنندگان در مدیریت علمی تولید و بهبود رفتار حرفه‌ای آنان برای افزایش بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی و دستیابی به توسعه در بخش کشاورزی.

۲-۲- اهداف اختصاصی

- ◀ گردآوری، تلفیق و هماهنگی فعالیتهای ترویجی و اقدامات بخشهای ترویج، اجرا و تحقیقات در راستای اهداف توسعه‌ای بخش کشاورزی به منظور ایجاد همافزایی
- ◀ انتقال یافته‌ها و نکات فنی با تهیه دستورالعمل و توصیه‌های فنی منطقه‌ای و اجرای آنها به صورت الگویی
- ◀ معرفی عملی سیاست‌ها و طرح‌های وزارت جهاد کشاورزی در واحدهای بهره‌برداری الگویی
- ◀ ارتقای مدیریت مزرعه، بهره‌وری و بهبود میانگین عملکرد در واحدهای بهره‌برداری الگویی
- ◀ افزایش سطح پوشش و گسترش به کارگیری فن‌آوری‌ها و توصیه‌های فنی از طریق تحت پوشش قراردادن کشاورزان پیرامونی و سایر بهره‌برداران در طول زمان
- ◀ حمایت از شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی، با کارسپاری و آموزش به آنان

۳- پیامدهای مورد انتظار

- ◀ افزایش دانش فنی تولیدکنندگان بخش
- ◀ آشنایی کارشناسان و کارکنان اجرایی و ترویجی و مددکاران ترویجی با طرح‌ها، فن‌آوری‌ها و یافته‌های تحقیقاتی جدید
- ◀ انتقال یافته‌های تحقیقاتی
- ◀ آشناسدن محقق با مسائل تولید منطقه، شرایط بهره‌بردار و استفاده از آن در برنامه‌ریزی طرح‌های تحقیقاتی آینده
- ◀ ایجاد و بررسی اثرات هم‌افزایی عوامل و توصیه‌های فنی مختلف در ابعاد کمی و کیفی تولید
- ◀ افزایش پایداری تولید از جمله کاهش مصرف کودها، سموم و داروهای شیمیایی، افزایش مصرف کودهای زیستی و آلی و به‌کارگیری کشاورزی حفاظتی
- ◀ حرکت به سوی تولید محصولات سالم در حوزه دام و گیاه
- ◀ افزایش بهره‌وری آب
- ◀ افزایش کمی تولیدات کشاورزی و دامی

۴- اهمیت و ضرورت

- ◀ هم‌افزایی اقدامات گوناگون و در نتیجه اثربخشی بیش‌تر آنها، با ایجاد سایت‌های الگویی و تلفیق تمام فعالیت‌ها و خدمات در این سایت‌ها (به‌ویژه خدماتی که ارائه آنها با محدودیت مواجه است)
- ◀ ایجاد الگوهای موفق در شرایط تولیدکنندگان و فراهم آوردن زمینه تسری و اشاعه آن‌ها
- ◀ انتقال توصیه‌های کاربردی و مناسب در مقطع زمانی معین، به بیش‌تر بهره‌برداران با یک برنامه‌ریزی منظم و جامع
- ◀ فراهم آوردن شرایط لازم برای کارسپاری به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی، به‌صورت واقعی و متعهدانه

۵- موضوع سایت‌های الگویی

اهداف و سیاست‌های اصلی وزارت جهاد کشاورزی و اولویت‌های منطقه‌ای محور اصلی موضوعات سایت‌های الگویی خواهند بود. در ادامه، نمونه‌هایی از موضوعات مدنظر ذکر می‌شود:

◀ ارقام بذر و نهال که تحقیقات آن‌ها پایان یافته و نام‌گذاری شده‌اند یا در حال نام‌گذاری هستند.

◀ توصیه‌های کودی شیمیایی و آلی

◀ فن‌آوری جدید در امور زراعی، باغبانی، دام و آبزیان با هدف افزایش عملکرد و سودآوری در واحد سطح، بر اساس اولویت‌های بخش کشاورزی

◀ توصیه روش‌های جدید در زمینه خاک‌ورزی، مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز، استفاده از شیوه‌های نوین به‌زراعی، ضریب تبدیل در دام، طیور و آبزیان، فراوری محصول، حمل‌ونقل و بازاریابی نیز اهمیتی ویژه دارد.

◀ استفاده از روش‌های غیرشیمیایی در مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز مثل روش‌های بیولوژیکی، تلفیقی و مکانیکی با عنایت به سیاست کلی وزارت جهاد کشاورزی مبنی بر توسعه کشاورزی پایدار و حفاظت از محیط‌زیست

◀ روش‌های یکپارچه‌سازی مزارع و یکجاکشتی با توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی کشور

◀ فن‌آوری‌های مربوط به فراوری، نگهداری و بسته‌بندی محصولات کشاورزی و صنایع وابسته

◀ کاهش ضایعات محصولات کشاورزی در مراحل پیش از برداشت، مرحله برداشت و پس از آن، حمل‌ونقل، ضدعفونی، انبارداری و مانند این‌ها

۶- راهبرد ترویجی مدنظر

راهبرد غالب در این سایت‌ها مبتنی بر فعالیت و همکاری بخش‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی (ترویج، اجرا، تحقیقات) و سایر کنشگران، تلفیق و به‌کارگیری مناسب منابع موجود، انتقال دانش و توصیه‌های فنی و یافته‌ها، فن‌آوری‌ها و تجارب سازگار است. این راهبرد با هدف هم‌افزایی و در نتیجه اثربخشی در قالب رهیافتی تلفیقی، و برگرفته از رهیافت مشارکتی و با همکاری بخش خصوصی عملی می‌شود. مشارکت بهره‌برداران در مراحل نیازسنجی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی برنامه‌ها، استفاده از روش‌های مشارکتی را آشکار می‌کند.

در سایت‌های الگویی، بهره‌برداران واحدهای الگویی (مددکاران) با استفاده از روش‌های مشارکتی مانند مدرسه در مزرعه^۱ و توسعه مشارکتی فن‌آوری^۲، کشاورزان به‌ویژه بهره‌برداران واحدهایی با عملکرد متوسط را یاری می‌کنند. در این سایت‌ها، مشارکت بهره‌برداران با محققان، مروجان، کارشناسان موضوعی و شرکت‌های بخش خصوصی در کلیه مراحل و فعالیت‌های واحد تولیدی باید کاملاً مشهود باشد. از بین بردن شکاف موجود بین تحقیق، ترویج و بهره‌بردار، بهره‌گیری از واحدهای بهره‌برداری آنان در ارزیابی فن‌آوری‌های جدید، اصلاح توصیه‌های فنی، به‌نحوی که با منابع و شرایط کلی گروه‌های اصلی کشاورزان مطابقت نماید، و لحاظ کردن وضعیت کلی واحد بهره‌برداری در ارائه توصیه‌های فنی، از جمله ویژگی‌های اجرای سایت‌های الگویی به شمار می‌رود و سرانجام، کاربرد مجموعه یافته‌ها و توصیه‌های فنی و تجربی در این واحدهای الگویی مدنظر است. در واقع در این سایت‌ها، بر الگوسازی از راه تلفیق روش‌های ترویجی تأکید می‌شود.

1. Farmer Field School (FFS)

2. Participatory Technology Development (PTD)

۷- عوامل اجرایی

با توجه به سیاست‌های موجود درباره بهره‌گیری از ظرفیت‌های بخش خصوصی، اجرای سایت‌های الگویی تاحدممکن باید از طریق عقد قرارداد کارسپاری، به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی محول شود، و گرنه باید کارکنان مرکز جهاد کشاورزی دهستان با پشتیبانی فنی، اجرایی و ترویجی شهرستان، سایت الگویی را اجرا کنند. در هر حال، افراد زیر نیز باید بر اساس الزامات با آنها همکاری کنند:

- ◀ کارشناسان و ناظران ستادی
- ◀ کارشناسان ترویج شهرستان و استان
- ◀ کارشناسان موضوعی بخش‌های اجرایی
- ◀ محققان مؤسسه‌ها و مراکز تحقیقاتی
- ◀ مدیر جهاد کشاورزی شهرستان
- ◀ رئیس مرکز جهاد کشاورزی دهستان
- ◀ کارشناسان کارکنان مراکز جهاد کشاورزی دهستان
- ◀ سربازان سازندگی
- ◀ کارشناسان عضو بسیج سازندگی
- ◀ مددکاران ترویج
- ◀ سایر مددکاران ترویجی و تسهیلگران زن روستایی و عشایری
- ◀ تشکّل‌های کشاورزان از جمله تعاونی‌ها و اتحادیه‌های مرتبط با موضوع / محصول
- سایت الگویی
- ◀ اعضای تشکّل‌های کشاورزان خبره

۸- تأمین اعتبار

اعتبارات اجرای سایت‌ها از راه‌های زیر تأمین می‌شود:

- ◀ کلیه اعتبارات پیش‌بینی‌شده برای اقدامات و فعالیت‌های ترویجی و آموزشی اعم از ملی یا استانی
- ◀ اعتبارات پیش‌بینی‌شده برای طرح‌های بخش‌های اجرایی که باید در عرصه‌های کشاورزی و منابع طبیعی کشور و واحدهای تولیدی متعلق به بهره‌برداران اجرا شوند.
- ◀ اعتبارات کارسپاری

۹- روش‌های ایجاد انگیزه برای مددکاران و تسهیلگران مجری واحدهای الگویی

امتیازهای زیر نیز باید برای مددکاران و تسهیلگران مجری واحدهای الگویی منظور شوند:

- ◀ اولویت در دریافت تسهیلات
- ◀ تمرکز فعالیت واحدهای اجرایی در این سایت‌ها
- ◀ اولویت در دریافت بذرها و پایه‌های جدید
- ◀ برخورداری از محصولات رسانه‌ای ترویج
- ◀ اولویت در بازدیدهای داخل و خارج استان یا خارج از کشور
- ◀ اولویت شرکت در آموزش‌های آموزشی

۱۰- فرایند، وظایف و امور اجرایی

برای اجرای سایت‌ها، بایستی اقدامات و فرایندهایی در سطوح مختلف ستاد تا مراکز جهاد کشاورزی دهستان انجام شود، مهم‌ترین فرایندها از این قرار هستند:

۱۰-۱- سطح ستاد (معاونت آموزش و ترویج کشاورزی)

- ◀ تدوین و ابلاغ سیاست‌ها و دستورالعمل‌ها
 - ◀ هماهنگی‌های لازم با زیربخش‌های اجرایی و تحقیقاتی برای مشارکت و حمایت از اجرای طرح
 - ◀ تعیین کارشناسان معین استان‌ها برای هماهنگی، پیگیری و نظارت بر اجرای طرح
 - ◀ تهیه شیوه‌نامه اجرایی طرح
 - ◀ تشکیل کارگروه‌های فنی ویژه برای هر یک از زیربخش‌ها و درحدامکان، برای محصولات و موضوعات
 - ◀ پشتیبانی فنی و هدایتی با اعزام کارشناسان و محققان مربوطه
 - ◀ تشکیل نشست‌های ملی و منطقه‌ای توجیهی، مشورتی
 - ◀ هدایت، نظارت و ارزشیابی مستمر طرح در سطح کشور
- کارگروه‌های فنی ویژه برای هر یک از زیربخش‌ها و حتی‌الامکان محصولات و موضوعات مدنظر، در دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل می‌شوند و ضمن بررسی کارشناسی روند اجرایی فنی پروژه در مناطق اقلیمی متفاوت، راهکارهای فنی و تحقیقاتی و یافته‌های پژوهشی و علمی مناسب را شناسایی کرده و در اختیار سایت‌ها و کمیته‌های مختلف عملیاتی استانی قرار می‌دهند؛ همچنین، پس از بررسی و مستندسازی علمی، تجارب و دانش بومی آمارگیری‌شده در مناطق را برای استفاده علمی و اجرایی و برنامه‌ریزی، در اختیار سایر مناطق و بخش‌های تحقیقاتی دیگر می‌گذارند. اعضای این کارگروه‌ها را نمایندگان معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت‌های اجرایی ذی‌ربط، مؤسسات تحقیقاتی مربوطه و یک یا دو تن کارشناس موضوعی مرتبط حسب نیاز تشکیل می‌دهند.

۱۰-۲- سطح استان

- ◀ تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در استان به تشخیص مدیر هماهنگی
- ترویج کشاورزی استان

◀ پیگیری برای تعیین مسئول اجرایی در هر شهرستان به تشخیص مدیر جهاد کشاورزی شهرستان و با هماهنگی مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان
 ▶ ایجاد هماهنگی بین واحدهای تحقیقاتی، اجرایی و ترویجی برای مشارکت و حمایت از اجرای طرح

◀ بررسی و تعیین دستورالعمل و توصیه‌های فنی به تفکیک محصولات و موضوعات مدنظر (دستورالعمل فنی اجراشونده در سایت الگویی، مشتمل بر یافته‌های تحقیقاتی، توصیه‌های فنی طرح‌های زیربخش‌های اجرایی و تجارب کشاورزان خبره و برگزیده (نمونه) است که باید پس از بررسی شرایط تولید محصول یا موضوع در منطقه، با همکاری ترویج، تحقیقات و بخش‌های اجرایی مربوطه تنظیم شود)

◀ برگزاری نشست هم‌اندیشی استانی برای توجیه مسئولان اجرایی شهرستان‌ها، با میزبانی مشترک مسئول اجرایی استان و مدیر هماهنگی ترویج استان
 ▶ ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرایی طرح به ستاد ملی در این راستا، اقدامات لازم در سطح استان به این شرح است :

الف- تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در استان: یکی از کارشناسان مجرب استان با داشتن شناخت و تجربه کافی از ترویج و نیز مسائل فنی کشاورزی، در مقام مسئول اجرایی و پیگیری طرح تعیین شود تا زیرنظر مدیر هماهنگی ترویج، اجرای سایت‌ها در سطح استان را پیگیری کند.

ب- هماهنگی: منظور از هماهنگی، فرایندی است که طی آن، پیوستگی عملیاتی در فعالیتهای معطوف به اهداف مشترک در برنامه‌های توسعه‌ای بخش کشاورزی ایجادشده و با جلوگیری از موازی کاری‌ها، دوباره کاری‌ها و امور متناقض سبب ایجاد رابطه بهینه بین فعالیتهای و اقدامات شود. در اجرای این طرح‌ها نیز برای ایجاد هماهنگی لازم، نقش و وظیفه هریک از مدیریت‌های ذی ربط، در سازمان جهاد کشاورزی استان و واحدهای تابعه در شهرستان‌ها تعیین می‌شود و در شورای استانی متشکل از مدیران هماهنگی ترویج، زراعت، باغبانی، امور دام، حفظ نباتات، آب و خاک، مرکز تحقیقات و سایر واحدهای مرتبط در سطح استان به همراه نماینده کانون کشاورزان خبره استان و نماینده شرکت‌های خدمات

مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی مجری سایت‌ها، درباره حمایت‌های لازم از این طرح‌ها بحث می‌شود. از این‌رو، انتظار می‌رود به‌جای انجام امور موازی، فعالیت‌های واحدهای مختلف منجر به هم‌افزایی شود.

ج- تهیه دستورالعمل‌های فنی - ترویجی و تأییدشده تحقیقات، ترویج و اجرا: دستورالعمل فنی اجرایی در سایت الگویی مشتمل بر یافته‌های تحقیقاتی، توصیه‌های فنی طرح‌های بخش‌های اجرایی و تجارب کشاورزان خبره و برگزیده (نمونه) است که باید پس از بررسی شرایط تولید محصول یا موضوع در منطقه، با همکاری ترویج، تحقیقات و زیربخش اجرایی مربوطه تنظیم شود. مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان با مبنا قرار دادن توصیه‌نامه‌های فنی دریافتی از ستاد ملی و نظر به شرایط استان، برای هر یک از محصولات یا موضوعات مدنظر توصیه‌های فنی مناسب را تهیه کرده و در اختیار شهرستان می‌گذارد.

د- تشکیل نشست هم‌اندیشی استانی برای توجیه مسئولان اجرایی شهرستان‌ها: با پیگیری مسئول اجرایی طرح در استان، مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان این نشست آموزشی توجیهی را برگزار می‌کند و طی آن، مسئولان اجرایی شهرستان‌ها درباره کلیات طرح، نحوه اجرا، مراحل و عملیات لازم در سطح دهستان و مزارع توجیه می‌شوند.

۱۰-۳- سطح شهرستان

- ◀ تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در شهرستان
- ◀ تعیین وظایف هر یک از واحدهای اجرایی شهرستان
- ◀ بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان
- ◀ برگزاری نشست هم‌اندیشی برای توجیه مجریان سطوح دهستان به میزبانی اداره ترویج شهرستان
- ◀ راهنمایی و هدایت مسئولان مراکز جهاد کشاورزی دهستان در تدوین برنامه عملیاتی اداره ترویج شهرستان
- ◀ حمایت فنی از مجریان دهستان با اعزام کارشناسان موضوعی

- ◀ نظارت و ارزشیابی مستمر از اجرای برنامه‌های عملیاتی در سطوح مراکز دهستان
- ◀ ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرایی طرح به ستاد استان

برای برنامه‌ریزی و اجرای سایت در سطح شهرستان اقدامات زیر لازم است:

الف) هدایت و راهبری برنامه: به‌منظور هدایت هماهنگ و منسجم عملیات طرح و استفاده از کلیه توانایی‌های موجود و برای دستیابی به اهداف پیش‌بینی‌شده، مدیریت هماهنگی طرح در سطح شهرستان بر عهده مدیر جهاد کشاورزی شهرستان خواهد بود.

ب- تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در شهرستان: مدیر جهاد کشاورزی شهرستان باید رئیس اداره ترویج یا یکی از کارشناسان مجرب، آگاه و مسلط به ترویج و مسائل فنی کشاورزی شهرستان را مسئول هماهنگی و پیگیری طرح در سطح شهرستان تعیین و معرفی کند.

ج- تعیین وظایف واحدهای اجرایی شهرستان: مدیر جهاد کشاورزی شهرستان در راستای تصمیمات اخذشده در استان و برای ایجاد هماهنگی لازم، نقش و وظیفه هریک از واحدهای ذی‌ربط در مدیریت شهرستان و حمایت‌های لازم برای طرح را مشخص می‌کند. انتظار می‌رود که در اجرای این طرح در سطح شهرستان، هیچ‌گونه انتزاع عملیاتی بین واحدهای ذی‌ربط پیش نیاید. درباره هماهنگی‌های مدنظر می‌توان در شورای جهاد کشاورزی شهرستان به توافق رسید.

د- بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان: توصیه‌های فنی که برای محصولات یا موضوعات مختلف در استان تهیه شده، در شهرستان، بررسی می‌شود و با شرایط شهرستان و امکانات موجود تطبیق می‌یابد. این توصیه‌نامه‌ها برای اجرا به مراکز جهاد کشاورزی دهستان و نسخه‌ای از آن نیز به استان ارسال می‌شود. بدیهی است چنانچه توصیه‌نامه تهیه شده در شهرستان، از لحاظ فنی در تأیید استان نشود، در اسرع وقت، با اعزام کارشناس فنی مربوطه به شهرستان یا از هر طریق مناسب دیگر، موضوع پیگیری می‌شود.

ه- تشکیل نشست هم‌اندیشی برای توجیه مجریان طرح در مراکز جهاد کشاورزی: در این نشست مسئولان مراکز جهاد کشاورزی دهستان و عوامل

اجرایی مربوطه و نیز مسئولان شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای همکار طرح درباره کلیات طرح، نحوه اجرا، مراحل و عملیات لازم که در سطح دهستان و مزارع توجیه می‌شوند. مسئولیت اجرای این نشست برعهده اداره ترویج شهرستان است.

و- راهنمایی و هدایت مسئولان مراکز جهاد کشاورزی در تدوین برنامه‌های عملیاتی: بدیهی است دستیابی به اهداف کمی و کیفی طرح در گرو اقداماتی است که در سطوح مراکز جهاد کشاورزی دهستان برای اجرای طرح عملی می‌شوند. هرگونه اقدام برای رسیدن به هدف نیز باید در قالبی به نام برنامه انجام گیرد؛ بنابراین، در مراکز جهاد کشاورزی دهستان، باید برای محصولات یا موضوعات مدنظر برنامه عملیاتی تنظیم و اجرا شود. مسئولیت هدایت این مراکز در تدوین برنامه‌های مذکور، برعهده اداره ترویج شهرستان است. برای سهولت در این کار فرمتی تهیه و به استان‌ها ارسال خواهد شد.

ز- حمایت فنی از مجریان دهستان با اعزام کارشناسان موضوعی و هدایت برنامه: باتوجه به کمبود یا نبود کارشناسان موضوعی در مراکز جهاد کشاورزی دهستان، ضرورت است با انجام هماهنگی‌های لازم در شهرستان و حسب نیاز مراکز، کارشناسان فنی شهرستان برای رفع اشکالات و نظارت فنی بر عملیات مزرعه‌ای به این مراکز اعزام شوند. در مواردی نیز می‌توان از طریق هماهنگی با استان از کارشناسان استان استفاده کرد.

۱۰-۴- سطح مرکز جهاد کشاورزی دهستان

دستیابی به اهداف کیفی و کمی سایت‌های الگویی بستگی مستقیم به اقدامات و فعالیت‌هایی دارد که در صف مقدم یعنی مراکز جهاد کشاورزی و روستاها و مزارع تحت پوشش سایت‌ها انجام می‌گیرد؛ بنابراین، تمام تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها و اقداماتی که در سطوح ستادی و فرادست انجام می‌شود، باید معطوف به این نکته باشد که در سطوح دهستان و روستا، اقدامات و فعالیت‌های مناسبی انجام شود. باید در نظر داشت که رویکرد این سایت‌ها انتقال دانش فنی و اصلاح فرایند

تولید محصولات کشاورزی است؛ ازاین‌رو، در جهت‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات باید موارد زیر رعایت شوند:

◀ در یک برنامه ترویجی باید همه افراد ذی‌ربط و ذی‌نفع، گروه هدف غایی تلقی شوند؛ بنابراین، گروه‌های هدف اولیه باید به‌گونه‌ای انتخاب شوند که زمینه اشاعه موضوع به اکثریت فراهم شود.

◀ یکی از موثرترین شیوه‌ها در اشاعه نوآوری‌ها در جوامع، به‌ویژه جوامع روستایی، الگوسازی است؛ ازهمین‌رو، در انتخاب گروه هدف اولیه و موقعیت مزارع و نحوه آموزش آنان، باید به این موضوع توجه شود.

◀ در یک برنامه ترویجی، دستیابی به اهداف پایدار زمانی میسر است که در کنار فراهم بودن امکانات تولید، بتوانیم از طریق ایجاد تغییر در دانش، نگرش و مهارت افراد، توان تصمیم‌گیری آنان را افزایش دهیم؛ به‌همین سبب، در تدوین برنامه‌های عملیاتی و اجرای آنها و نیز نظارت و ارزشیابی برنامه‌ها، این نکته باید خط‌مشی و راهبرد ترویجی به شمار آید.

◀ در آموزش‌های ترویجی باید به تغییر مخاطب در سه بعد دانش، نگرش و مهارت تأکید کرد تا در پی این تغییرات، کشاورز تصمیم صحیح گرفته و آن را اجرا کند. برای ایجاد تغییرات مذکور باید به‌تناسب هدف آموزش، از روش‌های مناسب ترویجی استفاده کرد تا سرانجام، ضمن دادن اطلاعات و آگاهی‌های لازم درباره موضوع به بهره‌برداران، آنان را راغب و آماده تغییر نگرش کرد و سپس با ارائه دانش و مهارت فنی لازم، زمینه پذیرش ایده‌های نو و اجرای آنها را فراهم ساخت. انجام صحیح این فرآیند مستلزم استمرار فعالیت‌های ترویجی و آموزشی و استفاده تلفیقی و مناسب از روش‌های ترویجی در برای دستیابی به اهداف است؛ بنابراین، صرف انجام یک فعالیت آموزشی مستقل (مثل تشکیل دوره، کارگاه یا بازدید ترویجی یا توزیع نشریه و مانند این‌ها) بدون در نظر داشتن اهداف برنامه و گروه هدف، و نقش مکمل و هم‌افزایی هر یک از روش‌ها در ایجاد تغییرات مدنظر، نتیجه‌بخش نخواهد بود.

◀ هدف از ایجاد سایت‌های الگوی دستیابی به چند مزرعه یا واحد تولیدی آرمانی با فاصله زیاد از نظر سرمایه‌گذاری و امکانات و بازده تولید با واحدهای تولیدی هم‌جوار نیست. هدف آن است که بر اساس تحلیل شرایط فنی - اقلیمی هر واحد تولیدی و کشاورز تحت پوشش طرح، و شناسایی شاخص‌های کلیدی تاثیرگذار بر هدف مدنظر (مبتنی بر رفتار حرفه‌ای کشاورز) و اصلاح این شاخص‌ها با همان امکانات شرایط منطقه‌ای، به هدف (مانند افزایش بازده تولید) دست یافت؛ به گونه‌ای که این واحد تولیدی و این ارتقا بتواند یک جریان اصلاحی را در منطقه آغاز کند و در سطح تمامی تولیدکنندگان مشابه تسری یابد. باتوجه به موارد ذکر شده و در راستای برنامه‌ریزی و اجرای سایت، اقدامات زیر در سطح مراکز جهاد کشاورزی دهستان لازم است:

الف - تدوین برنامه عملیاتی: برنامه نقشه راه بوده و بدیهی است که باتوجه به اهداف کمی تعیین شده برای هر دهستان، باید برنامه کاملی شامل بر اهداف، گروه هدف، فعالیت‌ها و اقدامات و زمان‌بندی فعالیت‌ها تدوین و اجرا شود.

ب - توجیه شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی: توصیه می‌شود که برای اجرای برنامه‌ها از بخش غیردولتی واجد شرایط استفاده شود؛ بنابراین، این شرکت‌ها باید کاملاً درباره طرح و اهداف آن توجیه شوند و قراردادی که با آن‌ها منعقد می‌شود، متضمن اجرای برنامه عملیاتی مذکور باشد؛ به نحوی که پس از اجرای برنامه، بتوان اهداف را به خوبی سنجید و ارزیابی کرد. به همین منظور، فرمت قرارداد و فرم‌هایی برای ارزشیابی‌های اولیه، حین کار و پایان کار طراحی شده است. بدیهی است که مرکز جهاد کشاورزی دهستان باید اقدامات شرکت‌های مذکور را هدایت و نظارت کند. ضروری است که امور مذکور در این بند، با نظارت و هماهنگی مدیریت شهرستان انجام شوند.

ج - اولویت‌بندی و تعیین روستاهای هدف: گرچه به منظور ترویج و گسترش سایت‌های الگویی، هرچه تعداد روستاهای تحت پوشش بیش‌تر باشند بهتر است، ولی درعین حال باتوجه به محدودیت‌های موجود، ناگزیر در سال نخست،

نمی‌توان تمام روستاهای حوزه عمل دهستان را تحت پوشش طرح قرار داد. از این رو، بهتر است روستاهایی انتخاب شوند که توان زمینه‌سازی گسترش طرح در سال‌های آینده را داشته باشند. شاخص‌های جالب توجه برای اولویت‌بندی و انتخاب روستاها از این قرارند:

- ◀ سطح زیر کشت محصول مدنظر
- ◀ تعداد بهره‌برداران مرتبط با محصول یا موضوع مدنظر
- ◀ مرکزیت داشتن روستا
- ◀ امکان حضور مجری برنامه و ناظران طرح

د- انتخاب مددکاران مناسب برای اجرای سایت

ه- انتخاب محل مناسب برای اجرای سایت

و- تعیین کشاورزان گروه هدف: با در نظر گرفتن اصل تعمیم‌پذیری، باید در انتخاب و تعیین کشاورزان گروه هدف دقت بسیاری داشت تا در ادامه برنامه در سال‌های آینده، بتوان با ارائه موفقیت‌های به‌دست آمده در مزارع این گروه، و نیز در صورت امکان با استفاده از همکاری و مشارکت این افراد، به اشاعه موضوع سرعت بخشید؛ بنابراین، در انتخاب کشاورزان گروه هدف، باید به ویژگی‌های زیر توجه کرد:

- ◀ رفتار حرفه‌ای آنان، روش‌هایی که برای تولید به کار می‌گیرند، باید مطابق با روش بیش‌تر کشاورزان و شیوه متعارف در منطقه باشد.
- ◀ بازده تولید آنان در حد میانگین منطقه باشد.
- ◀ مقبولیت اجتماعی نسبی و ارتباطات خوبی داشته باشند.
- ◀ داوطلب مشارکت در اجرای طرح باشند.
- ◀ در حد امکان، محل تولید آن‌ها در معرض دید یا دسترس‌پذیر برای دیگران باشد.

ز- اجرای همه توصیه‌های فنی و ترویجی در سایت‌های الگویی و واحدهای تابعی متناسب با طرح‌های اجرایی با هدایت و نظارت مجری

ح- نظارت فنی مستمر مجری بر واحد تولیدی

ط - نظارت و پایش موردی گروه نظارتی

ی - ارزیابی فنی و اقتصادی و مستندسازی فرایند اجرایی و نتایج به دست آمده

نکته: به منظور نظارت بر اجرای صحیح طرح، گروه نظارتی با مشارکت کارشناسان ترویج، اجرا و تحقیقات در سطوح استان و شهرستان تشکیل خواهد شد.

همچنین، برای توفیق در انتخاب مناسب کشاورزان هدف مراحل زیر باید طی شوند:

◀ تشکیل جلسه گروهی در روستا با حضور همه تولیدکنندگان محصول مدنظر:

در این جلسه، کلیات موضوع، اهداف آن و کلیاتی از توصیه‌های فنی به شرکت‌کنندگان عرضه می‌شود. هدف از برگزاری این جلسه آن است که ضمن شناسایی و انتخاب افراد داوطلب واجد شرایط، کلیه ذی‌نفعان از موضوع مطلع شده و آگاهی‌های لازم را کسب کنند تا بدین ترتیب، مقدمات و زمینه‌های پذیرش موضوع در آنان، برای سال‌های آینده فراهم شود.

◀ تکمیل فرم مشخصات کشاورزان تولیدکننده محصول مدنظر: به همین

منظور فرمی تهیه شده است که در آن، مشخصات اولیه کلیه کشاورزان ذی‌نفع روستاهای منتخب ثبت می‌شود. با استفاده از این فرم، می‌توان مناسب بودن انتخاب کشاورزان گروه هدف را نظارت و مدیریت کرد.

◀ شناسایی و تعیین کشاورزان گروه هدف به تعداد مدنظر، با در

نظر گرفتن شرایط تعیین‌شده.

در جدول (۱) نقش و وظیفه هر یک از زیربخش‌ها و عوامل دست‌اندرکار در اجرای سایت‌های الگویی ارائه شده است:

جدول ۱- وظایف بخش‌های مختلف در اجرای سایت‌های الگویی به تفکیک سطوح ملی، استانی و شهرستانی

دهستان	شهرستان	استان	ستاد (ملی)	سطوح عمل
- تدوین برنامه عملیاتی - توجیه شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای؛ - اولویت‌بندی و انتخاب روستاها برای شروع طرح؛ - انتخاب مددکاران و تسهیلاتگران مناسب برای اجرای سایت؛ - انتخاب محل مناسب برای اجرای سایت؛ - تعیین کشاورزان گروه هدف (مددکاران و تسهیلاتگران و بهره‌برداران واحدهای تابعی)؛ - عقد قرارداد با یک شرکت خدمات مشاوره‌ای، برای اجرای سایت.	- تعیین اولویت‌های محصولی و موضوعی و اعلام اهداف اجرایی به تفکیک دهستان؛ - تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در شهرستان؛ - تعیین وظایف هر یک از واحدهای اجرایی شهرستان؛ - بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان؛ - برگزاری نشست هم‌اندیشی برای توجیه مجریان سطوح دهستان توسط اداره ترویج شهرستان؛ - راهنمایی و هدایت مسئولین مراکز جهاد کشاورزی دهستان در تدوین برنامه عملیاتی توسط اداره ترویج؛ - حمایت فنی از مجریان دهستان با اعرام کارشناسان موضوعی؛ - نظارت و ارزشیابی مستمر از اجرای برنامه‌های عملیاتی در سطوح مراکز دهستان - ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرایی طرح به ستاد استان.	- تعیین اولویت‌های محصولی و موضوعی و اعلام اهداف اجرایی به تفکیک شهرستان؛ - تأمین نهاده‌ها و امکانات مورد نیاز و پیش‌بینی شده طرح‌ها؛ - نظارت فنی بر واحدهای الگویی توسط کارشناسان در سطوح استان و شهرستان؛ - همکاری در ارزشیابی پایانی برنامه‌ها؛ - تأمین و تخصیص اعتبارات پیش‌بینی‌شده طرح‌های اجرایی که در سایت‌ها عملیاتی می‌شوند؛ - اعلام نیازهای آموزشی پرسنل؛	- تعیین اولویت‌های محصولی موضوعی و اعلام اهداف اجرایی؛ - تدوین و ارائه سیاست‌های زیربخش اجرایی مرتبط؛ - ارائه اهداف کمی و کیفی زیربخش اجرایی مرتبط؛ - ارائه پروژه‌های ملی و طرح‌های مشترک؛ - تعیین سیاست‌ها و اقدامات حمایتی موردنیاز؛ - برنامه‌ریزی برای تأمین به‌موقع امکانات حمایتی و نهادهای موردنیاز تولید محصولات کشاورزی؛ - سیاست‌گذاری برای پشتیبانی فنی تخصصی و حمایتی از فعالیت‌های ترویجی آموزشی و تحقیقاتی در چارچوب برنامه‌های توسعه‌ای موضوعی محصولی؛ - تأمین و تخصیص اعتبارات پیش‌بینی‌شده طرح‌های اجرایی که در سایت‌ها عملیاتی می‌شوند؛	اجرا

ادامه جدول ۱- وظایف بخش‌های مختلف در اجرای سایت‌های الگویی به تفکیک سطوح ملی، استانی و شهرستانی

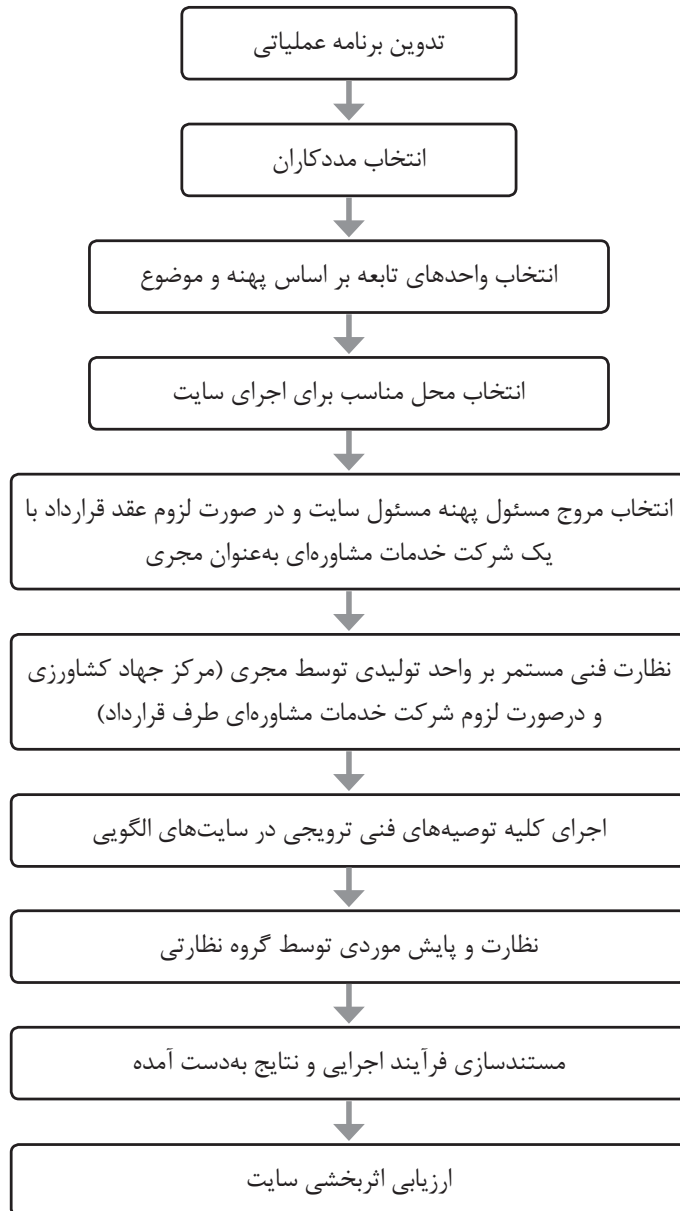
سطوح عمل	ستاد (دلی)	استان	شهرستان	دهستان
آموزش و ترویج	- تدوین و ارائه سیاست‌ها کلان وزارت متبوع - جهت انتخاب موضوعات مورد اشاعه در سایت؛ تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و ابلاغ آن به بخش اجرا؛ - ارزیابی و نظارت بر نحوه اجرای طرح؛ - تأمین نیازهای انگیزشی و ایجاد مشوق‌ها برای کلیه همکاران طرح‌ها؛ - تعیین سیاست‌های اجرایی برنامه‌های ترویجی و آموزشی - سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای پشتیبانی و تجهیز شبکه ترویج در راستای اهداف بخش‌های اجرایی و تحقیقات؛	- تأمین اعتبار؛ - برگزاری دوره توجیهی طرح برای کلیه دست‌اندرکاران؛ - تأیید طرح‌های ارسال از شهرستان جهت اجرا؛ - تعیین مسئول هماهنگی طرح‌ها و صدور احکام مورد لزوم؛ - ایجاد هماهنگی بین واحدهای تحقیقاتی؛ - ترویجی و اجرایی؛ - نظارت و ارزشیابی؛ - تهیه گزارش نهایی و ارسال آن به ستاد؛	- تعیین اولویت‌های محصولی و موضوعی و اعلام اهداف اجرایی به تفکیک دهستان؛ - تعیین و معرفی مسئول اجرایی طرح در شهرستان - تعیین وظایف هر یک از واحدهای اجرایی شهرستان؛ - بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان؛ - تشکیل نشست هم‌اندیشی برای توجیه محریان سطوح دهستان توسط اداره ترویج شهرستان؛ - راهنمایی و هدایت مسئولین مراکز جهان کشاورزی دهستان در تدوین برنامه عملیاتی توسط اداره ترویج؛ - حمایت فنی از محریان دهستان با اعزام کارشناسان موضوعی؛ - نظارت و ارزشیابی مستمر از اجرای برنامه‌های عملیاتی در سطوح مراکز دهستان؛ - ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرایی طرح به ستاد استان.	- تدوین برنامه عملیاتی - توجیه شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای - اولویت‌بندی و انتخاب روستاها برای شروع طرح - انتخاب مددکاران و تسهیلاتگران مناسب برای اجرای سایت - انتخاب محل مناسب برای اجرای سایت و متناسب با شرایط بپهنه - تعیین کشاورزان گروه هدف (مددکاران و تسهیلاتگران و بهره‌برداران واحدهای تابعی) - عقد قرارداد با یک شرکت خدمات مشاوره‌ای و ... برای اجرای سایت.

ادامه جدول ۱- وظایف بخش‌های مختلف در اجرای سایت‌های الگویی به تفکیک سطوح ملی، استانی و شهرستانی

سطوح عمل	ستاد (ملی)	استان	شهرستان	دهستان
آموزش و ترویج	- ارائه آموزش‌های توجیهی به کلیه دست‌اندرکاران - طرح در سطح معاونت آموزش و ترویج و سایر معاونت‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات - تحقیقاتی ذی‌ربط پیش از آغاز طرح با ارائه گواهینامه رسمی در قالب آموزش کارکنان؛	- ارائه آموزش به کلیه ذی‌ربطان طرح در استان از جمله کمیته راهبری استان - با ارائه گواهینامه رسمی؛ - ارائه آموزش‌های تخصصی و مدیریتی به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای؛	- ارائه آموزش به کلیه ذی‌ربطان طرح در شهرستان از جمله کمیته راهبری استان - با ارائه گواهینامه رسمی؛	- ارائه آموزش‌های مهارتی در حوزه موضوع / محصول سایت به مخاطبان با ارائه گواهینامه رسمی؛
تحقیقات	- تعیین اولویت‌های تحقیقاتی بر اساس نیازسنجی استان‌ها؛ - تعیین بخش تحقیقاتی و محقق معین برای هر طرح و پروژه؛ - پاسخگویی به نیازهای تحقیقاتی ترویج؛ - ایجاد انگیزه برای محققین همکار طرح‌ها.	- هماهنگی میان بخش تحقیقات ملی و ترویج استان؛ - ارائه یافته‌های تحقیقاتی به مروجان و دست‌اندرکاران اجرایی طرح؛ - همکاری در کارگروه نظارتی؛ - معرفی محقق همکار طرح.	- همکاری در ایجاد سایت‌های الگویی؛ - نظارت بر اجرای طرح‌های تحقیقی - ترویجی در سایت‌ها؛ - همکاری در ایجاد مزارع نمایشی.	

۱۱- خلاصه مراحل اجرایی

در شکل (۲) خلاصه مراحل اجرایی ایجاد سایت‌های الگویی ارائه شده است:

۱۲- توصیه‌ها و نکات کلیدی برای اجرای مطلوب برنامه

- ◀ بر اساس سطح اجرا، سایت باید محل کاربرد و اشاعه و گسترش دانش و فن‌آوری درباره محصولی باشد که ضمن انطباق با اولویت‌ها و سیاست‌های وزارت متبوع، از محصولات غالب و اقتصادی منطقه، شهرستان و استان باشد.
- ◀ واحد تولیدی منتخب برای سایت، باید از نظر شرایط و امکانات، مشابه بیش‌تر واحدهای بهره‌برداری منطقه باشد و عملکرد فعلی آن نیز کم‌تر از حد میانگین نباشد تا قابلیت الگوبرداری آن برای سایر بهره‌برداران افزایش یابد.
- ◀ مالک سایت (بهره‌بردار اصلی) خوش‌نام و مقبول اهالی منطقه، داوطلب و علاقه‌مند به همکاری، انعطاف‌پذیر، خلاق و توانا به برقراری ارتباط مطلوب با بهره‌برداران و دیگر عوامل سایت باشد.
- ◀ محل سایت درحداکثر باید در معرض دید بوده و دسترسی‌پذیری آسان برای دیگران داشته باشد.
- ◀ باتوجه به نوع محصول، اندازه واحد سایت متغیر است ولی باید در حد عرف منطقه و بیش‌تر تولیدکنندگان باشد؛ نه به‌اندازه‌ای کوچک باشد که جنبه تحقیقاتی یا نمایشی به خود گیرد و نه چندان بزرگ باشد که با شرایط بیش‌تر تولیدکنندگان منطقه قیاس‌پذیر نباشد.
- ◀ محل سایت درحداکثر باید حداقل زیرساخت‌های ارتباطی و تعاملی از جمله دسترسی به تلفن، اینترنت، فضای کارگاهی مزرعه‌ای، پژوهش‌های مزرعه‌ای و فعالیت‌های متنوع ترویجی را داشته باشد.
- ◀ از آنجایی که هدف از ایجاد سایت، آشنایی بهره‌برداران اصلی و تابعی سایت با یافته‌های جدید و انتقال توصیه‌های جدید به سایر کشاورزان است؛ از این‌رو، حضور مالک سایت (مددکار ترویجی) در کلیه مراحل اجرایی ضروری است. در ضمن، بهره‌برداران تابعی نیز باید از ابتدا، در جریان کامل اجرای طرح‌ها قرار گیرند.

- ◀ در صورت مثبت بودن نتیجه طرح، باید از دسترسی معمول و لازم کشاورزان به فن‌آوری مدنظر در بازار اطمینان یافت.
- ◀ بنا بر نحوه اجرای طرح‌ها و نتایج حاصله، برای اطلاع‌رسانی ترویجی به دیگران برنامه‌ریزی و اقدام شود.
- ◀ باتوجه‌به اینکه ایجاد تغییرات پایدار در رفتار بهره‌برداران نیازمند استمرار فعالیت‌های آموزشی - ترویجی است، بهتر است دوره زمانی برای سایت‌های ترویجی، بیش از یک سال در نظر گرفته شود.
- ◀ روش‌های اجرایی طرح‌ها باید توجیه اقتصادی و محیط‌زیستی داشته باشند و منافی فرهنگ و سنن اجتماعی منطقه نباشند.
- ◀ تعداد سایت در هر منطقه، به توان و امکانات مرکز جهاد کشاورزی دهستان و مدیریت شهرستان، به‌ویژه از بعد نیروی انسانی و توان فنی شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی وابسته است.
- ◀ در انتخاب سایت‌های شهرستانی و استانی باید به وجود مرکز جهاد کشاورزی فعال، شبکه ترویج و دانش فعال و بانگیزه از جمله مددکاران، کارشناسان پهنه برخوردار از مهارت‌های ترویجی و تسهیلگری، دسترسی به محقق و کارشناسان موضوعی، تسهیلگران فعال (زن و مرد)، تشکّل‌های فعال و شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای فنی مهندسی کشاورزی توجه کرد.
- ◀ در سایت‌های جامع ترویجی بهتر است سایر روش‌های ترویجی مانند بازدیدهای ترویجی، طرح‌های تحقیقی - ترویجی و مانند این‌ها را هم اجرا کرد.
- ◀ تابلوی مشخصات سایت باید به شکلی که دید مناسبی داشته باشد، در محل نصب شود.

یادداشت

ISBN:978-964-520-994-8

789645

209948

نشر آموزش کشاورزی